

امنیت در قرآن

تاریخ دریافت: ۱۳۸۲/۷/۶

تاریخ تأیید: ۱۳۸۲/۱۱/۲۱

علیرضا اسلامی*

امنیت از نیازهای اساسی فرد و اجتماع است. در این مقاله سعی می‌شود تا به موضوع امنیت در قرآن و ابعاد آن شامل عوامل ایجاد امنیت، تهدیدات امنیت و تعریف امنیت پرداخته شود. در ادامه مقاله به امنیت از بعد واحد امنیت و نیز انواع امنیت از حیث موضوع، محتوا و مفهوم پرداخته می‌شود و در پایان مدل و الگوهای امنیت مانند شهر امن و تشکیلات امن ارائه می‌گردد.

واژه‌های کلیدی: امنیت، قرآن، امنیت روانی، امنیت اجتماعی، امنیت سیاسی.

مقدمه

قرآن تنها کتاب آسمانی است که عین وحی است و هیچ‌گونه تصرفی در آن نشده و از مبدأ اعلیٰ به قلب پیامبر نازل شده است. در طول چهارده سده از زمان نزول قرآن تاکنون هیچ فرد یا گروهی نتوانسته است مشابه آن یا حتی یک آیه مثل آن را بیاورد.^۱ این مصونیت تا پایان جهان از سوی خداوند تضمین شده است.^۲ نسخه شفابخش فرد و اجتماع بوده، تمسک بدان موجب رستگاری و عدم تمسک موجب گمراهی است.

از جمله، موضوع امنیت در قرآن که نیاز فرد و اجتماع و شاید بعد از نیازهای زیستی مهم‌ترین نیاز انسان و جامعه است.

۵۰۸۴

* دانشجوی دکتری امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی.

ویژگی های امنیت

با قرض آشنایی با هستی شناسی و معرفت شناسی از دیدگاه قرآن و سنت های الهی، ویژگی های انسان و تبارشناسی امنیت و عدم امنیت انسان در قرآن، ویژگی های امنیت از دیدگاه قرآن در چهار بخش و به شرح ذیل بیان می شود.

اول) عوامل ایجاد امنیت

برای ایجاد امنیت باید اقداماتی صورت گیرد که عبارتند از:

اطاعت از فرمان الهی و وجود نبی در امت سبب امنیت عمومی و عدم نزول عذاب است. ^۳ استغفار و توجه به خدا سبب نزول برکات آسمانی و ازدیاد قوت و نیرو و شکر نعمت موجب ازدیاد نعمت و امنیت عمومی است. ^۴ ایمان موجب دفاع خداوند از مؤمنین می گردد (امنیت دفاعی) ^۵

دوم) موانع یا تهدیدات امنیت

با مطالعه آیات الهی متوجه می شویم که بعضی از پدیده ها سبب زوال امنیت است: مخالفت با خدا و رسولش سبب عذاب مهین و ذلت است. عدم اطاعت از رسول (حضرت موسی) موجب فسق و سرگردانی چهل ساله در بیابان است. عدم اطاعت از خدا و رسول باعث از بین رفتن رایحه و عدم اجرای احکام الهی و تبعیت هوی موجب فسق و بروز مصائب می گردد. دوری از یاد خدا موجب نسیان آیات الهی و اسراف و سبب تنگی معیشت و عذاب الهی در آخرت است. عدم اجرای فرامین الهی مانند جنگ با کفار موجب فتنه در زمین و فساد بزرگ می شود. کفر و عصیان و تعدی و ترک نهی از منکر موجب لعنت و دوری از رحمت و سخط الهی و پذیرش ولایت کفار (اعم از پدران و برادران و...) موجب ظلم است. پذیرش ولایت یهود و نصاری موجب ظلم و فرد از آنها محسوب می گردد. نهی از پذیرش ولایت کسانی که دین را مسخره می کنند و بازیچه می پندارند. خمر، میسر، انصاف، ازلام، رجس و پلیدی از اعمال شیطان و سبب دشمنی و عداوت و انحراف از یاد خدا می شود. طغیان در مصرف نعمت ها سبب حلول غضب الهی و خواری است. کفران نعم الهی بعد از وفور نعمت و امنیت و رزق همه جانبه موجب پوشش گرسنگی و ترس می گردد. ^۶

سوم) انواع تهدیدات یا مصائب

آن چه از مصائب به انسان می رسد دست آورد خود انسان به شمار می رود؛ علاوه بر این که خدا از اغلب آنها در گذشته است. هر مصیبتی که وارد می شود به اذن خداست و هر کس به خدا ایمان آورد هدایت می شود. همه مصائب نوشته شده است تا تأسف برای از دست دادن ها نخورید و خوشحال برای به دست آوردن ها نشوید. خداوند قادر است بر شما عذابی از بالای سر یا زیر پایتان وارد کند یا ببوشاند شما را... اگر خدا برای قومی بدی را بخواهد هیچ کس نمی تواند آن را بر طرف کند. ^۷

۷۰۸۵

از مفهوم این آیات برداشت می شود که مصائب و مشکلات ۳ نوع است: نوع اول، آن چه دست آورد بشر و ناشی از عملکرد بشر است و نوع دوم، آن چه به طور طبیعی رخ می دهد، مثلاً قوت بستگان و نزدیکان انسان که در مورد دومی خداوند می فرماید این روند خلقت است و بی تاب مشوید و اینها ثبت شده و محاسبه شده است و نوع سوم که بشر مستحق عذاب های مختلفی به دلیل عملکرد بدش است که خداوند به سبب رحمتش از آنها در گذشته و عفو فرموده است و آلا بشر آرامش نداشت.

چهارم) تعریف امنیت

بعد از آن که بعضی از ابعاد امنیت در قرآن روشن گردید می توان بر اساس آیات قرآن تعریفی از امنیت ارائه داد:

کسانی که ایمان آورده اند و آن را به ظلم نیالایند برای آنها امنیت و ایمنی است. ^۸ در این آیه، واحد امنیت فرد است؛ یعنی اگر در جامعه ای ولو یک نفر ایمان بیاورد و به وظایفش عمل کند و ظلم به خود و دیگران نکند در امنیت است و خداوند در قصص اقوام قبلی نشان داده وقتی عذابی بر قومی نازل شده، مؤمنین را نجات داده است. در جریان بشارت فرزنددار شدن حضرت ابراهیم علیه السلام از سوی دو فرشته الهی، می گویند رحمت و برکات الهی بر شما اهل بیت است؛ یعنی انواع امنیت مادی و معنوی مخصوص مؤمنین است و در آیه دیگر کسانی که از آیین و روش ابراهیم روی گردانند سفیه شمرده شده اند. در آیه دیگر حضرت ابراهیم علیه السلام به مردم می گوید چگونه من از آن چه شما شریک خدا (اعم از نمزود و بت ها) قرار داده اید بترسم در حالی که شما از شریک قائل شدن برای خدا نمی ترسید با آن که هیچ برهان و حجتی بر آن شرک ندارید، آیا کدام یک از ما به ایمنی و امنیت سزاوارتریم. ^۹ در این آیه نیز بیان می کند هر کس یا جامعه ای که به خداوند ایمان داشت و از او ترسید در امنیت است و مثال آیه حضرت ابراهیم علیه السلام است که وقتی او را در آتش می افکنند خداوند آتش را بر او امن و سرد و سلام می کند و هستی در جهت او قرار می گیرد.

انواع امنیت از جهت مرجع یا واحد

در این فصل، آیات الهی را از حیث مرجع امنیت (فرد، خانواده، جامعه و جهان) به چهار بخش دسته بندی می کنیم:

اول) امنیت فردی

در امنیت فردی به روح، جسم، روان و محیط فرد توجه شده و بعضی از ابعاد آن نیز در بخش امنیت روانی آمده است. بخشی از آیات به شرح ذیل تبیین می گردد:

عدم آلودگی ایمان به ظلم ^{۱۰}، امنیت مهاجرین که امروزه در حقوق بین الملل مطرح می گردد و

۷۰۸۶

قرآن می‌فرماید: حتی اگر زنی از دارالکفر به دارالاسلام هجرت نمود یا پناهنده شد پس از امتحان وی، او را به دارالکفر برنگردانید و می‌توانید با پرداخت مهریه با وی ازدواج کنید و معیشت وی را تأمین کنید و بر عکس برای زنان کافره امنیتی قائل نیست ولو همسرشان مسلمان باشد و می‌فرماید آنها را نگهداری نکنید یا در مورد فرزندان حضرت یعقوب وقتی فضای امنیتی خانواده به هم ریخته است فرزندان به پدر می‌گویند چرا به ما اطمینان نداری و از جانب ما تأمین نیستی یا پدر به آنها می‌گوید از دروازه‌های متعدد وارد مصر شوید تا دچار چشم زخم نشوید (امنیت روانی) یا مأموران مصری بی به ماهیت و ارتباط شما با یک‌دیگر نبرند (رعایت نکات ایمنی در سفر) یا وقتی حضرت یوسف آنها را به مصر دعوت می‌کند می‌فرماید وارد مصر شوید ان شاء الله در امنیت و آسایش کامل^{۱۱} و امنیت تازه وارد به دین را در واقع تضمین می‌نماید تا هیچ گونه نگرانی از حیث (مسکن، معیشت، تفاوت نژادی، زیبایی و قومی و دینی) نداشته باشند. یا ترس حضرت موسی هنگام مار شدن عصایش که خداوند می‌فرماید: ترس تو در امنیت هستی^{۱۲} یا وقتی حضرت موسی در مقابل تأثیر سحر ساحران بر روی مردم و عدم ایمان آنها می‌ترسد خداوند می‌فرماید ترس تو برتری، و حضرت موسی را دلداری و آرامش می‌دهد. (آرامش روانی)

دوم) امنیت در خانواده

پس از امنیت فرد که به منزله یک سلول در ارگانیسم جامعه است آن گاه به خانواده که واحد بزرگ‌تر و به مثابه ملکول در ارگانیسم بدن اجتماع است، می‌رسیم و نقشی که خانواده (ملکول‌ها) در ساختمان یک جامعه (ارگانیسم یا بدن) دارند آشکار و تأثیر آن در جامعه محرز می‌شود و این که حلقه اتصال فرد و جامعه و محل تربیت افراد است. آیات فراوانی در این زمینه وجود دارد که برای راحتی در ادراک، آن را به مراحل مختلف دسته‌بندی می‌کنیم:

الف) بی‌فرزندی

یکی از موارد ناامنی، زن و شوهری هستند که فرزند ندارند و احساس امنیت و آرامش نمی‌کنند. این مهم توسط مکانیسمی در نظام آفرینش تأمین شده است تا این افراد با فرزند خواندگی ایتمام، هم نیاز خود را تأمین کنند هم یک معضل اجتماعی را حل نمایند. مثلاً آسیه، همسر فرعون در مورد بچه از آب گرفته شده (موسی) می‌گوید: این بچه چشم روشنی من و تو (فرعون) است، او را نکشید شاید از او منتفع شویم یا او را به فرزندگی بگیریم.^{۱۳}

ب) کودک

هنگامی که کودک به دنیا می‌آید خداوند غذای او را قبلاً در سینه مادر تأمین نموده است و بچه امنیت غذایی و عاطفی دارد. چنان چه خداوند به مادر موسی با الهام می‌فرماید: کودک (موسی) را شیر

۵۰۸۷

بده^{۱۴} یا در سوره لقمان می‌فرماید دو سال بچه را شیر دهید و سایر آیاتی که در این رابطه است.

ج) جوان

مرحله بعدی دوران جوانی است که تکالیفی برای وی و والدین تعیین شده است تا امنیت هر یک و بالطبع امنیت خانواده تأمین گردد، از قبیل تشکر از والدین، احسان به والدین و گفتار مناسب و کریمانه با آنها و نگهداری والدین و عدم اذیت آنها و گوشودن بال‌های رحمت برای والدین و دعا برای والدین، با اجازه وارد محل استراحت والدین شدن تا امنیت و آسایش آنان تأمین گردد و فقط در امر شرک ورزیدن، محرمات و ترک واجبات نباید از والدین اطاعت نمود^{۱۵}. از طرفی به والدین می‌گوید از ترس تنگدستی فرزندان را نکشید و این خطای بزرگ است و ما آنها را روزی می‌دهیم، که امنیت حیاتی یا حق حیات فرزندان را بدین وسیله تأمین می‌نماید. تأمین معیشت والدین از کار افتاده توسط فرزندان مانند دختران حضرت شعیب و فرزندان حضرت یعقوب بُعد دیگری از امنیت خانواده است. حتی می‌توانند در تأمین امنیت خواهران و برادران خود مؤثر باشند، مانند فرزندان حضرت یعقوب یا سبب ناامنی آنان شوند، مثل نقشه برادران یوسف علیه وی (یوسف) یا تلاش خواهر موسی که با رعایت نکات امنیتی وارد کاخ فرعون شد و آنها را به مادر موسی به طور ناشناخته هدایت کرد.^{۱۶}

د) رعایت حریم محرم و نامحرم

رعایت حریم محرم و نامحرم و روابط پسر و دختر نیز اثر مهمی در امنیت روانی فرد و خانواده و حتی جامعه دارد و نمونه‌های قرآنی، آن را برجسته می‌سازد مانند رفتار دختران حضرت شعیب با حضرت موسی که کوتاه‌ترین عبارت را از طرف پدرشان و در نهایت رعایت حیا و عفت می‌گویند^{۱۷} که در قرآن تعبیر (علی الاستحیاء) نیز آمده است. یا در جریان حضرت یوسف و زلیخا تنها بودن زن و مرد نامحرم را موجب فساد و حداقل اتهام می‌داند و شیطان از آنان دست‌بردار نیست مگر این که مانند حضرت یوسف اخلاص داشته باشد تا نجات یابد.

ه) ازدواج

خداوند ازدواج را از آیات خود می‌شمارد که سبب تسکین و آرامش می‌گردد و خداوند بین زن و شوهر مودت و رحمت قرار داده است^{۱۸} و خداوند دستور به ازدواج می‌دهد و می‌فرماید: اگر فقیر بودند خداوند از فضل خویش آنها را غنی می‌کند و اگر کسی وسیله ازدواج نیافت عفت ورزد تا خداوند از فضلش او را غنی کند و نهی می‌فرماید که کنیزان را به زنا وادارند. در آیات دیگر داستان خواستگاری حضرت شعیب از حضرت موسی را برای ازدواج با یکی از دخترانش با مهریه خاص بیان می‌فرماید. حضرت لوط نیز دخترانش را جهت ازدواج به قومش پیشنهاد می‌کند که قوم فاسد نمی‌پذیرند و گرفتار عذاب الهی به دلیل هم‌جنس‌گرایی می‌شوند.

۵۰۸۸

و) فرزندان

پس از ازدواج موضوع فرزندداری مطرح می‌گردد. زیرا یکی از نیازهای بشر است که سبب حفظ نسل می‌گردد و نیازهای روحی و جسمی والدین نیز بدین وسیله برطرف می‌گردد. در خانواده‌های بی‌فرزند مشکلاتی وجود دارد، لذا حضرت ابراهیم و حضرت زکریا از خداوند تقاضای اولاد صالح دارند. قرآن به نحوه فرزنددار شدن حضرت مریم و واکنش مردم به وی و ویژگی‌های فرزندش اشاراتی دارد.^{۱۹}

ز) توزیع عادلانه محبت

محبت باید در خانواده عادلانه توزیع شود تا امنیت خانواده تأمین گردد و گر نه موجب حسادت و برخورد و ناامنی می‌شود. چنانچه برادران یوسف با وی چنین عمل نمودند و گفتند یوسف نزد پدر محبوب‌تر از ماست در حالی که ما قوی هستیم و کارهای پدر را انجام می‌دهیم، لذا تصمیم به حذف یوسف گرفتند.^{۲۰}

ح) فرزندان ناخلف

فرزندان ناخلف و متهم از احکام الهی نمی‌توانند امنیت داشته باشند ولو فرزند پیامبری هم چون نوح باشند وقتی پدر به وی می‌گوید سوار کشتی شو و از کافرین مباش، فرزند می‌گوید: به کوه پناه می‌برم تا مرا از آب حفظ کند و نهایتاً غرق می‌شود. وقتی حضرت نوح به خداوند عرضه می‌دارد تو وعده دادی اهل مرا نجات دهی و فرزندم اهل من بود، خداوند می‌فرماید او غیر صالح بود و اهل تو نبود.^{۲۱}

ط) رؤیت، حجاب، زینت، صدای نامحرم

یکی دیگر از مصادیق امنیت محیط خانواده حجاب زنان است که موجب حفظ آنان، عفت، حیا و پاک‌یابی است و در نتیجه موجب گرم شدن کانون خانواده می‌گردد و موجب امنیت جسم و روح زن و خانواده است که در آیات متعدد، حدود حجاب و موارد استثنا، وظیفه چشم‌پوشی مردان و زنان نسبت به نامحرم و حفظ دامن و عدم آشکار شدن زینت‌های زنان و نحوه سخن گفتن آنان آمده است تا موجب طوع در افراد مریض دل نگردد.^{۲۲} اینها همه از مصادیق تأمین امنیت خانواده است و عدم توجه به این دستورات موجب ناامنی محیط خانواده می‌گردد.

ی) نفقه

آیات متعددی در خصوص تأمین نیازهای مادی همسر و فرزندان است. مانند تأمین مسکن، پوشاک، غذا و سایر امکانات تا آنها در آرامش و امنیت به سر برند.^{۲۳}

ک) اختلافات خانوادگی

ممکن است به دلیل بی‌توجهی زوجین به وظایف خود در یک خانواده، ناامنی و مشکل ایجاد شود که قرآن کریم از راه حل‌های انفرادی مثل صبر تا توصیه به حق تا جدال حسن تا تعیین حکم و مراحل دیگری را پیش‌بینی نموده است تا امنیت به خانواده بازگردد و نیز نشوز و موعظه و ترک بستر و تنبیه خفیف و عدم تجاوز از حد را به منزله راهکار پیشنهاد می‌نماید.^{۲۴} تا مشکل حل گردد و امنیت برقرار شود.

ل) طلاق

طلاق نیز از اهمیت زیادی برخوردار است، زیرا اگر واقعاً یک زن و شوهر به هیچ وجه نتوانستند با یک دیگر زندگی کنند و از هم متنفر بودند، در اسلام راه حل دارد و آن طلاق است. ولی باید دانست که این نسخه آخر و برای تأمین فرد و جلوگیری از مشکلات دیگر است.^{۲۵}

م) وصیت وارث

قرآن به موضوع وصیت و تأمین روحی روانی فرد قبل از موت و تعیین تکلیف اموالش بعد از موت نیز توجه داشته است تا موجب درگیری و اختلاف و نزاع و ناامنی نگردد.

ن) تهمت به زنان، فحشا

یکی دیگر از موارد ناامنی در خانواده و حتی جامعه تهمت فحشا و منکرات به دیگران است که موجب ناامنی روحی فرد و بلکه از هم پاشیدن خانواده‌ها می‌گردد. قرآن به این موضوع نیز پرداخته است و تهمت زندگان به تنبیه شدید بدنی که در حدود مطرح است، محکوم می‌گردند و از رحمت الهی نیز دور و لعنت شده‌اند تا جامعه در آرامش به سر برد و با شایعات و اتهامات دچار التهاب نگردد. البته اگر مشخص شود فحشا و منکرات و زنا صورت گرفته است با شدت تنبیه می‌نماید تا این غده سرطانی از بدن جامعه خارج شود.

س) زنان الگو

در چند آیه به معرفی زنان خوب چون حضرت آسیه و حضرت مریم می‌پردازد. با این که همسر آسیه، فرعون است، ولی با تلاش خود و ایمان به خدا در امنیت الهی به سر برده و تا ابد الگوی زنان مؤمن معرفی شده است و نیز زن حضرت نوح و حضرت لوط به منزله زنان بد معرفی شده‌اند که همسری پیامبر بودن، موجب امنیت و نجات آنان از عذاب نشده است.^{۲۶}

ع) زنان مسئولین

تأثیر مستقیم و رهبران جامعه، مسئولیت مضاعفی دارند و برای نمونه طبق آیات قرآن اگر زنان پیامبر سلاطین حاکمان باشند به برکت عذاب می‌شوند.^۱ می‌نماید اسیر رهبری را آشکار کنند و با سایر زنان

۷۵۹۰

۷۰۸۹

تمایز دارند. این حساسیت سبب امنیت مضاعف برای آنها و رهبران می‌گردد.

ف) دعای فرشتگان

در آیاتی از قرآن اشاره به دعای فرشتگان برای خانواده بهینه شده است؛ یعنی خانواده خوب به جایی می‌رسد که مورد توجه و دعای فرشتگان الهی قرار می‌گیرد^{۲۸} و امنیت آنان تأمین می‌گردد.

ص) رفتار با یتیمان

در آیاتی نیز نحوه روابط با ایتام تبیین شده است تا جایی که دو پیامبر الهی هم‌چون حضرت موسی و حضرت خضر برای حفظ اموال ایتام، دیوار خراب را می‌سازند. باید در حفظ اموال ایتام دقت کرد و استفاده از آن هم‌چون آتش خوری است و وقتی بالغ و رشید شدند باید اموالشان به آنها تحویل شود. بدین صورت قرآن امنیت افراد بی‌والدین و یتیم را تأمین می‌کند.

ق) سایر امور

در پایان این بخش باید گفت هر فردی نسبت به خانواده خود نیز وظایفی دارد تا امنیت آنان را در دنیا و آخرت تأمین کند. مثل انذار خانواده، مواظب خود و اهل خود بودن که به آتش کشیده نشوند. باید توجه داشت اموال و اولاد، فتنه هستند و موجب آزمایش انسان و در برخی موارد فرزندان دشمن انسان شمرده شده‌اند که باید از آنان برحذر بود و از آنان درگذشت یا نباید به آنان نکات منفی القا نمود و الا به همان متمسک می‌شوند، مثل فرزندان حضرت یعقوب که به پدر گفتند یوسف را برگ خورد. در مجموع اگر خانواده‌ای بهینه بود برکات خداوند بر آنان نازل می‌گردد. مثل خانواده حضرت ابراهیم یا خانواده پیامبر اسلام که از هر پلیدی و زشتی و نجاست پاک است و اگر غیر بهینه بود در عذاب است مثل خانواده ابی لهب.

سوم) امنیت جمعی (ملی)

بعد از واحد فرد و خانواده به جمع، جامعه و اجتماع می‌پردازیم تا ملاحظه گردد امنیت چگونه در اجتماعات برقرار می‌گردد و چه جوامعی ناامن است و دلایل آن چیست. با دسته‌بندی آیات می‌توان به مواردی به شرح ذیل رسید:

تنوع اجتماعات و نژاد و زبان و رنگ انسان‌ها، مهر و محبت و خفص جناح نسبت به خودی‌ها و مؤمنین، شدت و غلظت نسبت به غیر خودی‌ها و منافقین و منحرفین. امنیت در گفتار و دیدار با سلام به یک دیگر و در سلم و سلامت بودن^{۲۹}. امنیت در ورود به منازل مجاز و نحوه ورود با اجازه و سلام بر اهل خانه، نحوه مصرف و خوردن در منازل مجاز، امنیت رفتاری که با تکبر راد نرویم و گام کوتاه برداشتن و صدا را بلند نکردن. امنیت گفتاری در مجادله با اهل کتاب و نیکو سخن گفتن^{۳۰}. با مؤمنین سخن نیکو گفتن، زیرا شیطان در پی اختلاف افکنی است و امنیت اجتماعی را از بین می‌برد. در انجام

بیت قرآنی در باب امنیت

۷۵۹۱

امور ان شاء الله شستن و عدم فراموشی یاد خدا تا در فضای امنیتی، امور اجرا شود. امنیت رفتاری در صلوة رحم و وفای به عهد، امنیت اجتماعی در پرتو امر به معروف و نهی از منکر تا جامعه همواره پالایش گردد، عدم اذیت مؤمنین، نگرانی از سوء سابقه، چنان که حضرت موسی به خداوند عرض می‌کند چون من از آنها کسی را کشته‌ام نگرانم که مرا تکذیب کنند و برادرم را همراهم بفرست و خلاصه، احساس ناامنی دارد که می‌خواهد با همراه فصیح و بدون سابقه جبران شود. امنیت قضایی و حقوقی در جامعه ایجاد کردن با قصاص، حکم به عدل کردن سبب امنیت اجتماعی است.^{۳۱} امنیت نظامی با بسیج عمومی، واگذاری امانات و مسئولیت‌های سیاسی و اجتماعی و... به اهلش، توجه به این نکته که انسان خود حرکت درست داشته باشد و به گمراهی دیگران توجه نکند، دقت در مورد افراد ناشناس و ناشناخته، چنان که حضرت ابراهیم دچار ترس و عدم امنیت شد. الفت بین قلوب به دست خدا است و با چیز دیگر بدست نمی‌آید که سبب آرامش و امنیت اجتماعی گردد.^{۳۲} وحدت و جنگ زدن به ریسمان الهی سبب امنیت اجتماعی است در حالی که قبلاً افراد دشمن یک‌دیگر بوده‌اند. تفرقه و اختلاف ممنوع است. در این صورت است که بهترین امت خواهید بود.

ملاحظه می‌گردد که در حدود ۴۰ آیه مذکور، ابعاد امنیت در یک جامعه اعم از (گفتاری، رفتاری، دیداری، مصرف، روانی، حقوقی، سیاسی و نظامی و...) مطرح است که حیات یک جامعه منوط بدان است و بسیاری از ناامنی‌های اجتماعی بشری ریشه در بی‌توجهی بدان دارد.

چهارم) امنیت جهانی (فرا ملی)

امنیت جهانی که مرکب از جوامع مختلف است چگونه باید تأمین گردد؟ بدیهی است مهم‌ترین اصل روابط دو یا چند جانبه یا جهانی و همگانی است که در حدود ۲۰ آیه به شرح ذیل به این مهم پرداخته است، مبنی بر این که قراردادهای را محترم بشمارید. به پیمان خود عمل کنید مگر این که از جانب طرف دیگر نقض یا خیانتی ببینید. رعایت عدالت؛ روش‌های بد دیگران سبب بی‌عدالتی ما نگردد. در مقابل امتیازات خارجی برای کوتاه آمدن در اهداف، خود را نباختن مانند داستان هدایای ملکه سبا برای حضرت سلیمان که نپذیرفت. تأثیر امنیت جهانی و درگیری قطب‌های قدرت در امنیت مسلمین مانند درگیری دو قطب قدرت مند قدیم ایران و روم.^{۳۳} حمایت از مستضعفین و مسلمین، مگر قرارداد دو جانبه‌ای مانع حمایت شود. عهد و معاهدات به قدری مهم است که از آن بازخواست الهی می‌شود و نقض عهد موجب لعنت است و سنگدلی. بر این اساس صلح بر جهان حاکم می‌شود.

سوم) انواع امنیت از حیث موضوع، محتوا و مفهوم

در این فصل موضوعات مختلف امنیتی از حیث موضوع، محتوا و مفهوم دسته‌بندی شده است. این

۷۵۹۲

بیت قرآنی در باب امنیت

فصل طی پانزده بخش و به ترتیب ذیل ارائه می‌گردد:

اول) امنیت روانی

آن چه موجب امنیت روح و ذهن آدمی می‌گردد، تحت عنوان عوامل ایجاد امنیت روانی می‌آید و آن چه موجب عدم امنیت روانی است به منزله تهدیدات امنیت نام برده می‌شود و نهایتاً دسته سوم، جنگ روانی است. با توجه به این که بعضی از مکاتب فکری امنیت را امری ذهنی می‌دانند این مبحث می‌تواند قابل توجه باشد.

الف) عوامل ایجاد امنیت روانی

در بیش از سی آیه قرآن به عوامل ایجاد امنیت روانی اشاره شده است، مانند ولی خدا بودن و ولایت الهی را پذیرفتن، زیرا اولیای الهی خوف و حزنی ندارند؛ یعنی نه نسبت به گذشته اندوهگین هستند نه نسبت به آینده ترس دارند.^{۳۴} ایمان به خدا و عمل صالح و اقامه نماز و ایات زکات موجب فقدان ترس و حزن و نگرانی است.^{۳۵} ایمان به خدا و استقامت در راه او موجب ملائکه و بشارت به عدم ترس و حزن است. ایمان و عمل صالح موجب رفع خوف و حزن، تقوا و عمل صالح موجب رفع حزن و خوف است. ایمان به خدا، رسول، قرآن و عمل صالح و تبعیت از حق سبب اصلاح بال (خیال، ذهن، روان، اندام‌های شعوری و...) می‌گردد و آرامش روانی را به دنبال دارد. نزول سکینه و آرامش بر قلوب مؤمنین از عنایات خداوند در تولید امنیت روانی است.^{۳۶} راهکار ایمن شدن پناه بردن به خداست. زیرا وقتی انسان به دریای بی‌انتهای رحمت الهی متصل شد و با کسی از غیر او ندارد، از نعمت‌های مهم الهی که در تأمین آرامش روانی و امنیت آن مؤثر است خواب می‌باشد که آیه و نشانه او معرفی شده است. خداوند توصیه می‌کند که از او بترسیم نه غیر او. مؤمنین توصیه به ترک اندوه و سستی شده‌اند. تبعیت از هدایت الهی ایمنی آور است و اسلام و احسان و نیکوکاری سبب رفع حزن و خوف است. و نیز اتفاق در راه خدا و ایمان به خدا و روز قیامت رافع حزن و اندوه است. همراهی با رسول خدا و رهبری موجب نزول سکینه الهی است.^{۳۷}

ب) عوامل تهدید امنیت روانی

عوامل تهدید امنیت روانی را نیز می‌توان در حدود سی آیه ملاحظه نمود. مانند یأس از رحمت خدا به گونه‌ای که یأس در قرآن از صفات کفار شمرده شده است.^{۳۸} نجوا و درگوشی صحبت کردن که موجب سلب امنیت روانی حضار می‌گردد و فکر می‌کنند سختی علیه آنها گفته می‌شود، لذا از صفات و روش‌های شیطانی شمرده شده است مگر به ضرورت و برای اصلاح اختلافات دیگران. سوء سابقه امنیتی به گونه‌ای که حضرت موسی در پذیرش مسئولیت رسالت بدان اشاره می‌کند و به خدا عرضه می‌دهد به سبب فردی که کشته شد از ما حرف شنوی نداشته و ما نمی‌پذیرند یا حضرت یوسف در

۷۰۹۴

پذیرش مسئولیت ابتدا خواهان رفع اتهام می‌گردد و بعد مسئولیت می‌پذیرند. تهمت و بهتان نیز از عوامل ناامنی روانی است.^{۳۹} هم‌چنین بخل و حسادت (سوره فلق) که در جریان هابیل و قابیل موجب کشته شدن هابیل شد یا در جریان یوسف. مسخره نمودن با اشاره و بیان که شدیداً نپه شده است، زیرا اثرات روانی مخربی بر شنونده دارد. نام زشت نهادن، ظن و گمان سوء، تجسس از امور دیگران و غیبت که از گناهان کبیره است.

ج) جنگ روانی

جنگ روانی نیز به دلیل برخورداری از ماهیت روانی در این بخش آمده است، زیرا دشمن با پخش شایعات، اتهامات و تهدیدات، روحیه‌ها را تضعیف کرده ایجاد اختلال می‌نماید مانند تهدیداتی که فرعون علیه حضرت موسی داشت و گفت او می‌خواهد با سحرش شما را از سرزمینتان بیرون کند.^{۴۰} یا از طریق عوامل داخلی، بحران امنیتی ایجاد کردن مانند قوم حضرت موسی که به وی می‌گفتند ما قبل و بعد از آمدن تو امنیت می‌شویم یا اگر به آنها خوبی می‌سپد، می‌گفتند دست آورد خودمان است و اگر عسکری ایجاد می‌شد آن را به موسی نسبت می‌دادند یا اجاره‌بان فرعون. خطاب به فرعون می‌فرمودند آیا عدس و قهوه را در دایمی کنی که در زمین فساد کنند جنگ، وانی مثل امنیت روانی شما را یاطوح جامعه است.

دوم) امنیت اجتماعی

در قرآن به این نوع امنیت توجه شده است، زیرا اعتقادات اعمال انسان بنا را شکل می‌دهد. می‌تواند در قرآن پنج آیین بزرگ و جهانی را برای ادوار مختلف بشر تبیین نموده است مانند انواری که هر فرد در زندگی خود طی می‌کند (از کودکی تا تحصیل عالی) و بشر طی قرون متمادی این مسیر را طی کرده است. نمونه‌ای از این آیات به شرح ذیل تقدیم می‌گردد:

وجود ادیان آسمانی، سخنان حضرت ابراهیم یا پدرخوانده‌اش که بت پرست بود در مورد این که فقدان اعتقادات صحیح سبب دوری از رحمت گردیده و عذاب و ناامنی را به دنبال دارد، روی برگرداندن از دین و اعتقادات و... سبب دوری از رحمت و گنگی و کوری است، کسانی که از دین اعراض کنند به دام شیطان کشیده می‌شوند، اتخاذ غیر خدا به منزله ولی مثل خانه عنکبوت سست و موهن است.^{۴۱}

سوم) امنیت علمی

دانش انسان نیز باید صحیح و امنیتی‌آور باشد و او را به طرف سرزمین‌های پیکران علم رهنمون سازد. در بنی از آیات می‌بینیم که دروازه‌های ورودی اطلاعات به انسان، یعنی چشم و گوش و دل مسئولند و نباید بر آن پند علم ساریم توقف کنیم.^{۴۲} چگونه کسی که دانش و خیریت ندارد می‌خواهد در مورد

۷۰۹۴

پدیده‌ها صبر کند که پاسخ حضرت خضر به حضرت موسی به هنگام درخواست تعلیم از وی است. در آیه‌ای دیگر می‌فرماید ای گروه جن و انس اگر می‌توانید به عمق آسمان‌ها و زمین نفوذ کنید بروید نفوذ کنید لکن تا هنگامی که مسلط بر آن نباشید نمی‌توانید؛^{۴۳} یعنی باید مکانیزم آن را و قواعد علمی آن را شناخت تا بر آن مسلط شد.

چهارم) امنیت اطلاعات و اخبار

کسب، دریافت خبر و اطلاعات و نحوه برخورد با آن، تأمین کانال‌های خبری، تجزیه و تحلیل اطلاعات، تصمیم‌گیری در مورد اطلاعات و... از نکاتی است که امنیت خبری و اطلاعاتی را شکل می‌دهد و اهمیت فراوانی دارد و قوام جامعه و دولت و حکومت و یک نظام بدان بستگی دارد. در حدود ۲۵ آیه ذیل در این مورد است:

انواع خبر، اخبار افراد فاسق باید تبیین شود نه فوری بدان عمل شود نه به کناری نهادد شود بلکه باید اصل آن را یافت و الا موجب پشیمانی است.^{۴۴} وجود منابع خبری در بین دشمنان مانند مؤمن آل فرعون که تصمیم فرعونیان به قتل حضرت موسی را به اطلاع وی می‌رساند و حضرت موسی فرار می‌کند. هر خبری یک محل استقرار دارد. تأمین و حفاظت از کانال‌های خبری یا امنیت شبکه‌ها، ارائه اطلاعات به مسئولین نظام که قدرت استنباط و تحلیل اخبار را دارند. آزادی سخن و توجه به هر نوع گزارش مثلاً حضرت سلیمان در اوج قدرت و به منزله یک پیامبر به سخنان ضعیف‌ترین موجود، یعنی یک مورچه بی‌توجه نیست و آن را می‌شنود و تبسم نموده شکر نعم الهی را دارد. هر عنصر نظام باید گزارش دهد مانند گزارش هدهد به حضرت سلیمان. نحوه تنظیم گزارش مانند گزارش هدهد در خصوص نظام یک کشور خارجی و حکومت ملکه سبا در یمن، روابط و امکانات آنها، برجستگی‌ها و اعتقادات غلطشان و اعتقاد صحیح و علت انحراف آنها به حضرت سلیمان. نحوه برخورد با گزارش‌ها و بررسی صدق و کذب آن و عدم اطمینان مطلق. چنان چه حضرت سلیمان می‌گوید اطلاعات واصله را بررسی می‌کنم. نحوه اقدام در مورد اخبار و اطلاعات مانند حضرت سلیمان. اخبار منفی مؤمنین نباید افشا شود. امنیت خبری و عدم توجه به شایعات و تهمت‌ها، مثلاً در مسائل اخلاقی باید چهار شاهد گواهی دهند و گرنه شایعه پراکن تنبیه می‌شود.^{۴۵} و سایر آیاتی که در خصوص امنیت اطلاعات و اخبار است.

پنجم) امنیت اقتصادی

اگر اقتصادی سالم باشد تولید امنیت می‌نماید و اگر خراب باشد تولید ناامنی می‌کند، به ویژه آن که اقتصاد با همه اقشار جامعه مرتبط است. بیش از سی آیه در این زمینه وجود دارد که به شرح ذیل تقدیم می‌گردد:

۷۵۹۵

تقسیم معیشت و برتری بر بعضی بر بعضی دیگر جهت به کارگیری یک دیگر، زیرا اگر همه در یک سطح بودند کارهای مختلف انجام نمی‌شد. فیء متعلق به چه کسی است و چگونه باید هزینه شود تا نیازمندان تأمین اقتصادی شوند. اینار و بخشیدن آن چه مورد نیاز خود است به دیگران که در تلطیف محیط اقتصادی و امنیت اقتصادی بسیار مؤثر است.^{۴۶} منع ربا که اعلام جنگ با خدا نامیده شده است، زیرا از گردش اقتصادی سرمایه جلوگیری می‌کند و به دلیل سودآوری پول هیچ کس سرمایه خود را در تولید و توزیع و خدمات به کار نمی‌گیرد و کارها متوقف شده نظام فرو می‌پاشد. منع تذبذب و ریخت و پاش که روش شیطان‌ی شمرده شده است و موجب اختلال در امنیت اقتصادی است. حفظ مال ایتم تا به سن رشد و بلوغ برسند.

ششم) امنیت قضایی

در نظام الهی، فرد و جامعه در امنیت قضایی به سر می‌برند، زیرا هر فردی که به وی ظلم شود حق دادخواهی دارد و متهم در صورت اثبات جرم مجازات می‌شود تا جامعه امن شود و مجرم نیز در امنیت است، زیرا قاضی باید عادل باشد و در حق وی اجحاف نکند. احکام قاضی و قضاوت در اسلام فراوان است که به چند نمونه آن به شرح ذیل اشاره می‌گردد:

قضاوت به حق و عدم تبعیت از هوای نفس مانند خطاب خداوند به حضرت داود علیه السلام، اجازه دادخواهی به کسی که به وی ظلم شده است و می‌تواند فریاد بکشد. تکلیف متهم باید روشن گردد و الا تبرئه شود به ویژه برای مسئولیت‌های حکومتی مانند داستان حضرت یوسف که مسئولیت نپذیرفت تا حکم برائتش صادر شود و در امنیت قضایی مسئولیت بپذیرد.^{۴۷} منع قاتل، زیرا نفس محترم است مگر در قصاص، و زیاددروی در حکم نباید بشود.

هفتم) امنیت اجتماعی

در بخش سوم فصل دوم مطالبی در این زمینه ذکر شد.

هشتم) امنیت سیاسی

امنیت سیاسی را می‌توان به دو قسمت داخلی و خارجی تقسیم نمود که رفتار حکومت را با مردم و دولت‌ها و دشمنان مانند منافقین، مشرکین، کفار و اهل کتاب نشان می‌دهد که از داشتن روابط تا قطع روابط و آمادگی برای ورود به مرحله نظامی و جنگ است. این آیات طی حدود ۳۵ آیه به شرح ذیل خلاصه شده است:

الف) مؤمنین

مؤمنین در امنیت کامل هستند و رهبری موظف است آنها را زیر بال و پر خود بگیرد.^{۴۸} مؤمنین برادران یک‌دیگرند و باید بین آنان را اصلاح نمود.

۷۵۹۶

ب) منحرفین

با بدعت‌ها و منحرفین باید برخورد قاطعانه داشت، مانند برخورد حضرت موسی با سامری که از یاران حضرت موسی بود لکن گوساله‌ای ساخت و مردم را گوساله پرست نمود و سپس دچار عذاب شد و حضرت موسی گوساله‌اش را سوزاند و خاکسترش را بر دریا ریخت تا اثری از او نباشد.^{۲۹}

ج) منافقین

ویژگی‌های منافقین که به طور مفصل در آیات مختلف آمده است و از عوامل مخل امنیت هستند مانند این که سوگند به دروغ می‌خورند، انحراف در راه خدا ایجاد می‌کنند، هر صدایی را علیه خود می‌پنارند، در فراخوانی‌ها روی برمی‌تابند، فاسقند، می‌گویند مردم انفاق نکنند، خدعه و نیرنگ به کار می‌برند، دل‌هایشان بیمار است، ادعا می‌کنند ما مصلح هستیم در حالی که مفسدند. در جمع مؤمنین می‌گویند ما با شما هستیم و در جلسات و روابط با دشمنان (شیاطین) می‌گویند ما با شما هستیم. این کار شیعی می‌دانند و می‌گویند. اسمیه نیستیم که ایمان بیاریم و کفر نکنیم. اما شما دشمنی، اگر منافقین یا عین و بیعت با شما و جامعه باشند آن‌ها بعد از اتمام جنگ با شما می‌توانند جیبی ترازو را در دست می‌گیرند، اما خداوند به پیغمبران و رسل خود دستور برخورد با منافقین را داده است. چنانچه این شود، زیرا این افراد فسادگر و سلاک کننده است و باعث رنجش خداوند می‌شوند. از آنها اجتناب کنید و با آنها بیعت نکنید و با آنها بیعت نکنید.

د) اهل کتاب

در بین اهل کتاب (ایمان غیر از اسلام) گروهی متدین هستند و سعادت می‌کنند، تعدادی و مسیحیان به مسلمین نزدیک‌ترند. شدیدترین دشمنی مخصوص یهودیان است و بغض آنان تا قیامت ادامه دارد. دشمنان نمی‌توانند ضرری به شما برسانند و در جنگ قرار گرفته‌اند، یاری نمی‌آورند و مهر خاتمه بر آنها زده شده است فقط شما را از اذیت می‌کنند. بسیاری از آنان می‌فراهند که از ایمان به کفر برگردانند. دلیل سعادت بر شما، لذا اگر استی از آنان به شما رسید عفو و بخشش کنید و خداوند مسلمین را از شر و آسیب نگاه می‌دارد.^{۳۱}

ه) کافرین

راهبانه مسلمین با کفار نیز در آیات قرآن تبیین و راجحکار ارائه شده است تا امنیت سیاسی مسلمین برقرار گردد. از آن جمله عدم درستی با کافرین، عذبت داشتن با کافرین، عدم اطاعت از آنان، صبر و تقوا داشتن که تا حربه آنان خور نزنند. زیرا اگر به شما حسنه‌ای رسد ناراحت و اگر ضرری رسد خوشحالی می‌شوید. دشمنان این و خود را دوست نگیرید. با کسانی که با شما بیعت می‌کنند و بیعت با شما نکرده‌اند با قسط و عدل رفتار کنید و نیاز به برائت از آنان نیست. ولایت آن‌ها بر شما نیست. خدا بر آنان

۵۰۹۷

غضب کرده است، خنثی کردن تهدیدات دشمن مانند حضرت موسی که تهدیدات فرعون را خنثی می‌نمود. ویژگی دشمنان عدم رعایت عهد است و اکثرشان فاسقند^{۵۲} و پیمان شکنی می‌کنند.

و) مشرکین

اعلام برائت از مشرکین و اعراض از مشرکین، زیرا خداوند کفایت می‌کند از استهزاکنندگان، تهدید دشمنان و نپذیرفتن هدایای آنان، مانند حضرت سلیمان نسبت به ملکه سبا، قدرت نمایی به دشمن مانند حضرت سلیمان که تخت عظیم ملکه سبا را از یمن به فلسطین منتقل نمود و دشمن را با اقدامات خود گیج کردن مانند اقدامات حضرت سلیمان نسبت به تغییر تخت بلقیس.

زهم) امنیت اداری

آیا کارمندان یک نظام آزادند یا مقید؟ امنیت نظام نسبت به کارمندان و کارمندان نسبت به نظام چگونه باید تأمین گردد؟ از وظایف مدیریت، حضور و غیاب و بررسی اوضاع کارمندان است، مانند حضرت سلیمان که از لشکر سان می‌بیند و متوجه فقدان هدهد می‌گردد و می‌گوید اگر خیانت باشد اقدام و اگر بی‌توجهی و غفلت کرده باشد تنبیه می‌شود و الا باید دلیل آشکاری برای غیبت خود بیابد. دهم) امنیت سکنی یا جغرافیایی

زمین را خداوند برای بشر قرار داده است و آن را از آسیب‌های مختلف طبیعی مثل شهاب‌سنگ‌های آسمانی یا غیر طبیعی مثل آسیب جنیان ایمن داشته است. البته زمین دارای ضوابطی می‌باشد که خداوند مقرر فرموده است، مثل گرما و سرما و زرد و برق و جاذبه و بارش باران و برف و خشک سالی و زلزله و آتشفشان و سایر موارد که اگر بشر آن را بشناسد و بر آن مسلط شود می‌تواند بهره‌برداری مناسب از زمین نماید و الا زمین را به فساد می‌کشد بلکه دریاها نیز از دست او در امان نیستند و اگر خلاف کرد مانند اقوام گذشته توسط همین عوامل مادی یا معنوی عذاب خواهد شد. چندین آیه در این زمینه به شرح ذیل ارائه می‌گردد. زمین برای بشر نهاده شده است. امنیت مسکن انسان‌ها مثل حضرت داوود علیه السلام که در محرابش نسبت به ورود بیگانگان و آکنش نشان داد. تکریم انسان‌ها از سوی خداوند و حمل او در خشکی و دریا، فرود آمدن در خشکی به سلامت مانند حضرت نوح پس از طوفان، امنیت راندها، خداوند به حضرت موسی می‌فرماید: برای بنی اسرائیل خانه بساز و آن را قبله قرار ده.

یازدهم) امنیت دریایی

امنیت دریایی نیز مهم است، زیرا ۳/۴ کره زمین را آب فرا گرفته و مایه حیات انسان است. بشر چگونه باید از دریا عبور کند تا تأمین باشد که در آیاتی بدان اشاره شده است: تکریم انسان و حمل او در دریا. امکان کشتیرانی در دریا که از عنایات خداست. اگر خدا می‌خواست باد را از حرکت نگاه می‌داشت تا گم نشوید. در طوفان دریایی خدا را مخلصانه می‌خوانند.

۵۰۹۸

وقتی به خشکی رسیدند آیات ما را انکار می کنند. کشتی سازی برای حضرت نوح و آموزش آن و به جریان انداختن آن و حمل مؤمنین در کشتی نوح و از هر حیوان دو زوج برای بقای نسل همراه برد و تأمین امنیت انسان و حیوان و بر این اساس امنیت انسان در دریا با عنایت خداوند تأمین گردیده است.

دوازدهم) امنیت نظامی

در این بخش، انواع درگیری های داخلی و خارجی را با منافقین، کفار، مشرکین و... از مراحل مقدماتی جنگ تا انتها می بینیم و دستوراتی که خداوند داده است که اگر رعایت شود دین خدا، نظام الهی و مردم حفظ می گردند و الا ممکن است موجب آسیب هر یک شود. آیات الهی در این زمینه فراوان است که حدود هفتاد آیه وجود دارد. خلاصه آن به این شرح است:

الف) کلیات

جنگ بر شما واجب شده است در حالی که کراهت دارید و چه بسا چیزهایی که کراهت دارید و برای شما خوب است. هیچ چیز نباید مانع از دوست داشتن خدا و رسولش و جهاد در راه او شود. آمادگی نظامی کافی داشتن تا دشمن بترسد. آمادگی نظامی مؤمنین به طور انفرادی و جمعی برای نبرد. آزمایش نیروها مانند طالوت که لشکرش را به آب آزمایش نمود. فلسفه جنگ که باید مؤمنین تمیز داده شوند، بسیاری از رباتیون همراه انبیا چگیده اند. بکشید تا فتنه در عالم نباشند. بکشید کسانی که شما را می کشند و زیاده روی نکنید. مبارزین و صابرین وارد بهشت می شوند. رعایت تقوا در جنگ، پراکنده کردن نیروی دشمن، کفایت خداوند از خدعه دشمنان، حداقل توان نظامی مؤمنین باید به گونه ای باشد که بر دو برابر خود غلبه کنند.^{۵۳} عدم اقدام برای جهاد عذاب الهی و جایگزینی سایر اقوام را به دنبال دارد.

ب) تأمین امنیت نسبت به خودی ها

اگر دو طایفه مؤمن با یکدیگر جنگیدند بینشان اصلاح کنید و اگر یکی تجاوز کرد یاغی را بکشید تا امر خدا آید.^{۵۴}

ج) تأمین امنیت نسبت به منافقین

مبارزه با منافقین و سخت گیری نسبت به آنان، منافقین در جهاد همراهی نمی کنند. همراهی منافقین در جنگ سبب فتنه است. منافقین در پی بهانه جویی و عدم حضور هستند و سایر آیاتی که امنیت نظامی را در ارتباط با منافقین تأمین می نماید.

د) تأمین امنیت نسبت به کفار

آن چه سبب تأمین امنیت اسلام نسبت به کفار است در آیات زیر آمده است:

۷۰۹۹

سران کفار را بکشید چرا با کفار نمی جنگید که پیمان شکسته و حریم رسول و رهبری را رعایت نکرده اند. آنها را بکشید که خداوند به دست شما آنها را عذاب می کند. دفاع کنید از کسانی که به زور از سرزمینشان اخراج شده اند و اگر کسی آنها را دفع نمی کرد معابد الهی از بین می رفت.^{۵۵} جهاد در راه خدا و دفاع از مظلومین و عدم اطاعت از کافرین و مبارزه بزرگ با آنان.

ه) تأمین امنیت نسبت به مشرکین

کشتن مشرکین و محاصره و کمین بر آنان، جنگ با دشمنان خدا تا گرفتن جزیه، کشتن همه مشرکین کما این که آنها همه شما را می کشند. نحوه جنگ آنان در قلعه ها و پشت دیوارها و ویژگی روحی روانی آنان که قلوب پراکنده دارند در حالی که متحد شمرده می شوند.

و) سایر نکاتی که در امنیت نظامی مطرح است

۱. در ماه های حرام جنگ نکنید مگر دشمنان تعدی کنند؛
۲. در هنگام جنگ گروهی دیده بانی و نگهبانی کنند و گروهی نماز خوانند و بالعکس تا غافلگیر نشوید؛
۳. مباحث مربوط به مرخصی و مریض ها؛
۴. تأمین نیازهای جنگ مثلاً خداوند در یک جنگ، خواب سبک را بر مؤمنین حاکم کرد تا آرامش یابند؛
۵. ارزیابی جنگ، زیرا همان گونه که شما آسیب دیدید دشمن هم آسیب دیده است؛
۶. فرار از جنگ نکنید و الا دچار عذاب الهی خواهید شد؛
۷. صلح؛
۸. قرارداد پایان جنگ - فدیة؛

۹. امدادهای الهی مانند نزول چند هزار فرشته در جنگ، یاری خدا در جنگ حنین و... که از کثرت دشمن متعجب شدید.

همان گونه که ملاحظه کردید نحوه تأمین امنیت مملکت و حفاظت از دین، مرزها، انسان ها و دست آوردها در آیات فوق الذکر و در بخش امنیت نظامی به خوبی در بخش های مختلف تبیین شده است.

سیزدهم) امنیت زیست محیطی

رعایت ضوابط محیط زیست برای بقای بشر امری ضروری است. در حدود ده آیه به این مهم اشاره شده است مانند رعد و برق و صاعقه که به هر کس خدا بخواهد اصابت می کند و برق از آیات الهی شمرده شده است که مایه ترس و امید به زندگی است و زمین بدان زنده شود بعد از مرگش. خداوند با

۷۱۰۵

طوفان نوح محیط زیست را فاقد امنیت برای کفار نمود آن هنگام که آب از تنور شروع شد و از آسمان و زمین بارید و کسی ایمن نبود از امر خدا مگر خدا رحم کند. حفظ زمین و آسمان و به یا داشتن آن از آیات الهی است. سیل عرم و تبدیل باغ‌های آن به گیاهان غیر مفید، قحطی و خشک سالی و کمبود محصولات که از عذاب قوم فرعون شمرده شده است.

چهاردهم) امنیت در حوزه رهبری

حوزه رهبری امت که امر خطیری است وظایفی نسبت به امت دارد و امت نیز وظایفی نسبت به رهبری دارد که باید رعایت نماید والا امنیت حوزه رهبری و اداره جامعه تأمین نمی‌گردد و نظام دچار اختلال می‌شود. رهبری امت اعم از رسول خدا یا امام معصوم یا ولی فقیه به شمار می‌رود که با عنوان ولی امر از آن یاد می‌شود که در حدود ۲۶ آیه به شرح ذیل خلاصه شده است:

الف) وظایف امت نسبت به ولی امر

بیعت با ولی امر که سبب رضایت خدا و نزول آرامش و فتح و پیروزی است. ^{۶۶} بیعت با ولی خدا مثل بیعت با خداست و دست خدا بالای دست‌هاست. بیعت ولی امر با زنان و مواد بیعت مانند عدم شرک و زین به خدا، عدم سرقت، عدم زنا، عدم کشتن فرزندان، عدم تهمت و... پذیرش فرامین ولی امر و هر کس نافرمانی و عصیان کند گمراه است. اجازه گرفتن از ولی امر توسط مؤمنین و آو به هر کس خواست و مصلحت دانست اجازه می‌دهد. نحوه وابط با ولی امر مانند عدم ورود به منزل وی مگر دعوت شوید، پس از اتمام غذا و کار سریعاً خارج شوید، نحوه سؤال کردن و چیزی خواستن از ولی امر، عدم ازدواج با زنان پیامبر، جلوگیری از جانکشی ولی امر مثل حضرت هارون در غیاب حضرت موسی، عدم اذیت ولی امر مانند اذیت حضرت موسی ^{۱۷۷} توسط قوم بنی اسرائیل و رفتارهای موجب اذیت پیامبر اسلام.

ب) وظایف ولی امر نسبت به امت

گفتار همه کس فهم داشته باشد نه مثل قوم شعیب که می‌گفتند ما حرف تو را نمی‌فهمیم. به فریادرسی امت مثل حضرت موسی که به کمک طرفدارانش رفت. گشودن بال و پر خود بر امت. فقدان سابقه منفی در امر اداره امت چنان که یکی از طرفداران فرعون به حضرت موسی گفت: آیا می‌خواهی مرا بکشی همان گونه که دیروز کسی را کشتی؟ مشورت با اطرافیان مانند روش ملکه سبا و یا دستور خدا به پیامبر در مشورت با امت، توصیه امت به صبر، سعه صدر در برابر اتهامات و صبر در تربیت امت و عدم دل‌تنگی از مکر و حيله آنان.

پانزدهم) امنیت در زمان طاغوت

یکی از وظایف مؤمنین مبارزه با طاغوت است و در عین حال باید خود را حفظ کنند مگر امر مهم‌تری،

۷۱۰۱

یعنی حفظ و دفاع از دین خدا در بین باشد. نمونه‌هایی از امنیت مبارزین و مجاهدین راه خدا، طی حدود ۱۵ آیه به شرح ذیل چنین است:

تقیه و حضور در دستگاه طاغوت و کمک به مبارزین مانند مؤمن آل فرعون، تقیه و حفظ خود برای اجرای اهداف مانند حضرت ابراهیم که پوشش بیماری را مطابق رسوم زمان برای حضور در شهر و از بین بردن بت‌ها برگزید. هجرت و دوری گزیدن از نظام؛ اگر نتوانستند به وظایف خود عمل کنند مانند اصحاب کهف. تقیه برای حفظ تشکیلات و نهضت.

چهارم) مدل امنیت

همان گونه که خداوند، شهرهای از بین رفته و اقوام هلاک شده را به دلیل گناه و فساد و... را در قرآن بیان نموده است الگو و مدل مناسب را نیز ارائه نموده است تا اگر کسی شروط لازم را فراهم کرد بتواند به آن برسد و در واقع فرهنگ قرآن نه ایده‌آلیستی صرف است که دست نیافتنی باشد و نه رئالیستی که فقط به واقعیت‌ها بسنده کند و رو به کمال نرود. همچنین تشکیلات نمونه و آیین نمونه را ارائه نموده است. این فصل در سه بخش آمده است:

اول) نمونه و الگوی شهر امن

حدود سی آیه در خصوص شهر امن و پاک و ویژگی‌های آن آمده است که در ادوار مختلف تاریخ نیز سابقه داشته و دارد، یعنی قابل استحصال است. نمونه‌های زیر از آن قبیل می‌باشند:

حضرت نوح و همراهان وی به سلامت و امنیت الهی از کشتی فرود آمدند و به زندگی سالم و عاری از کفار پرداختند. شهر امن مکه که خانه مردم است و دعای حضرت ابراهیم برای آن شهر مستجاب گردید که امن باشد و دل مردم به آن متمایل و محصولات مختلف در آن موجود باشد.

ویژگی شهر امن مکه که در آن جنگ و درگیری حرام است و حتی گیاهان و حیوانات امنیت دارند و محل نماز است و جای پای حضرت ابراهیم و نفاقت و یاکی آن توسط انبیا تأمین شده است و محیط زیست پاک دارد. وجود امنیت گفتاری و رفتاری در مکه و حج که جدال و فسق و گناه و... در آن ممنوع و حرام است. وجود امنیت اقتصادی که افراد مستطیع باید به سوی آن بیایند.

دوم) نمونه و الگوی تشکیلات امن

تحرّز که در جهان کنونی اهمیت بیشتری یافته است انواع مختلفی دارد. در قرآن کریم به تشکیلات مناسبی که امنیت‌آور باشد به نام حزب الله اشاره شده است و ویژگی‌های آن شمرده شده است از قبیل ایمان به خدا و روز قیامت و... لذا خدا و رسولش از آنان راضی هستند و آنان از خدا و حزب الله بی‌بربر است. خدا آنها را دوست دارد و آنها خدا را با دلایل در برابر مؤمنین و عزیز در مقابل کفارند در راه

۷۱۰۲

خدا جهاد می‌کنند و از هیچ ملامتی نمی‌ترسند.

سوم) نمونه و الگوی آیین و روش امن

همان گونه که مدل شهر امن و تشکیلات امن ارائه گردید مدل تفکر و آیین امنیت‌آور نیز در قرآن عرضه شده است که تبعیت از آن عقل و خردگرایی و روی‌گردانی از آن سفاقت شمرده شده است که همان آیین حضرت ابراهیم است. یا الگو و اسوه نیکو در ابراهیم و مؤمنین و هم‌فکرانش قرار داده شده است که اعلام برائت از بت پرستان نمودند و دشمنی و بغض ابدی بین آنهاست و هم چنین خداوند پیامبر اسلام را الگو و نمونه نیکو قرار داده است برای کسانی که امید به خدا و روز قیامت دارند.^{۵۷}

۷۱۰۳

پی‌نوشت‌ها

۱. هود (۱۱) آیه ۱۳.
۲. یوسف (۱۲) آیه ۶۳.
۳. انفال (۸) آیه ۳۳.
۴. مائده (۵) آیه ۱۰.
۵. حج (۲۲) آیه ۳۸.
۶. نحل (۱۶) آیه ۱۱۲.
۷. رعد (۱۳) آیه ۱۱.
۸. انعام (۶) آیه ۸۲.
۹. همان، آیه ۸۱.
۱۰. همان، آیه ۸۲.
۱۱. یوسف (۱۲) آیه ۹۹.
۱۲. قصص (۲۸) آیه ۳۱.
۱۳. همان، آیه ۹.
۱۴. همان، آیه ۷.
۱۵. لقمان (۳۱) آیه ۱۵.
۱۶. قصص (۲۸) آیه ۱۱ و ۱۲.
۱۷. همان، آیه ۲۵.
۱۸. روم (۳۰) آیه ۲۱.
۱۹. مریم (۱۹) آیه ۲۷ و ۲۸.
۲۰. یوسف (۱۲) آیه ۸ و ۹.
۲۱. هود (۱۱) آیه ۴۲ - ۴۶.
۲۲. نور (۲۴) آیه ۳۱ و ۳۲.
۲۳. طلاق (۶۵) آیه ۶ و ۷.
۲۴. نساء (۴) آیه ۳۴.
۲۵. طلاق (۶۵) آیه ۱ - ۳.
۲۶. تحریم (۶۶) آیه ۹ - ۱۲.
۲۷. احزاب (۳۳) آیه ۳۰.

۷۱۰۴

۲۸. غافر (۴۰) آیه ۷-۹.
۲۹. نساء (۴) آیه ۸۶.
۳۰. عنکبوت (۲۹) آیه ۴۶.
۳۱. نساء (۴) آیه ۵۸.
۳۲. انفال (۸) آیه ۶۳.
۳۳. روم (۳۰) آیه ۲-۵.
۳۴. یونس (۱۰) آیه ۶۲-۶۴.
۳۵. بقره (۲) آیه ۲۷۷.
۳۶. فتح (۴۸) آیه ۴ و ۲۶.
۳۷. توبه (۹) آیه ۴.
۳۸. یوسف (۱۲) آیه ۷۸.
۳۹. نساء (۴) آیه ۱۱۱.
۴۰. طه (۲۰) آیه ۴۳-۴۴ احرف (۷) آیه ۱۰۹ و ۱۱۰.
۴۱. عنکبوت (۲۹) آیه ۴۱.
۴۲. اسراء (۱۷) آیه ۳۶.
۴۳. رحمن (۵۵) آیه ۳۳.
۴۴. حجرات (۴۹) آیه ۶.
۴۵. نور (۲۴) آیه ۱۲ و ۱۳.
۴۶. حشر (۵۹) آیه ۸.
۴۷. یوسف (۱۲) آیه ۵۱ و ۵۲.
۴۸. شعرا (۲۶) آیه ۲۱۴.
۴۹. طه (۲۰) آیه ۹۷.
۵۰. بقره (۲) آیه ۸-۱۲ و ۱۵.
۵۱. هنان. آیه ۱۳۷.
۵۲. توبه (۹) آیه ۸۰.
۵۳. انفال (۸) آیه ۶۵ و ۶۶.
۵۴. حجرات (۴۹) آیه ۹.
۵۵. حج (۲۲) آیه ۳۹ و ۴۰.
۵۶. فتح (۴۸) آیه ۱۱.
۵۷. ممتحنه (۶۰) آیه ۲ و ۵.

۷۱۰۵